

Just war teorin och de nya krigen

- en möjlig kombination?

Abstract

In the political world of today the discussion of Just wars are very present, since the international law and the UN Charter provides certain rules about when it is justified to go to war (jus ad bellum) and how a justified war should be conducted (jus im bello). The discussion about jus ad bellum and jus im bello derives from the theory of Just war. Both in international law and the Just war theory, focus is on interstate wars where the actors are two sovereign states. Since the end of the Cold War there has however been a change in the way wars are conducted. From interstate to intrastate warfare, where the government in most cases no longer has the monopoly over the warfare.

According to these facts, my conclusion is that the Just war theory has to expand and incorporate a focus on the human rights in order to be able to meet the new standards of the new wars. It is not just possible for a theory with the name Just war to be able to keep its credibility if it does not have the power to include also the new wars.

Keywords: Just war, new wars, intrastate warfare, human rights, sovereignty

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Problemområde	1
1.2	Syfte och frågeställning.....	1
1.3	Teoretisk infallsvinkel.....	2
1.4	Metod och disposition	2
1.5	Material	3
1.6	Avgränsningar	4
2	Just war teorin	5
2.1	Historisk tillbakablick	5
2.2	Jus ad bellum och Jus in bello.....	6
2.2.1	Jus ad bellum: när det är rättfärdigt att starta ett krig.....	6
2.2.2	Jus in bello: hur man för ett rättfärdigt krig	7
2.3	Just War teorin i internationell lag	7
2.4	Allmän kritik mot Just war teorin	8
3	De nya krigen	11
3.1	Terminologi.....	11
3.2	Spår av tidigare krig	11
3.3	Orsaker till de nya krigens utbrott.....	12
3.3.1	Statsbildning/Statssönderfall	12
3.3.2	Demokratisering	13
3.3.3	Identitetspolitik.....	13
3.4	Krigföring – de nya krigens mål och medel.....	14
3.5	Privatiseringen av kriget.....	15
3.6	Kommersialiseringen av kriget	15
3.7	Globaliseringen av krigen	16
3.8	Darfur – ett empiriskt exempel.....	17
3.8.1	Konflikten.....	17
3.8.2	Darfur - ett av de nya krigen	19
4	Just war kontra de nya krigen.....	21

4.1	Problem med att applicera just war teorin på de nya krigen	21
4.1.1	Rätt orsak.....	21
4.1.2	Legitim auktoritet.....	22
4.1.3	Rätt intention	22
4.1.4	Sista utväg	23
4.1.5	Rimliga utsikter att lyckas.....	23
4.1.6	Proportionalitet.....	24
4.1.7	De civilas immunitet	24
4.1.8	Proportionalitet.....	25
4.2	Problem att applicera internationell lag på de nya krigen.....	25
5	Bör just war teorin förändras och i så fall hur?	27
5.1	Från utilitarism till pliktetik	27
5.2	Humanitära interventioner.....	28
5.3	Motsättningar till humanitära interventioner.....	29
6	Avslutande diskussion	31
7	Referenser.....	32

1 Inledning

1.1 Problemområde

Så länge det har funnits krig har det även funnits en diskussion och en slags ”kodex” för hur man får och inte får agera. Lika länge har det funnits de som argumenterat för att det som händer i krig inte går att döma, då moral och lagar inte har någon plats i detta sammanhang. Här handlar det om män och kvinnor som agerar för att rädda sig själva och sitt hem. *Inter arma silent leges: in time of war the law is silent* (Walzer 2000:3).

I dagens politiska världssamhälle är teoritraditionen om vad som är ett rättfärdigt krig (jus ad bellum) samt rättfärdig krigföring (jus in bello) väl utarbetad, där många punkter återfinns i internationell lag under FN-stadgan. Framförallt är det två antaganden som genomsyrar såväl teoritraditionen om just war som internationell lag. För det första att krigen är mellanstatliga och för det andra att huvudparterna är två suveräna stater.

Sedan Berlinmuren föll 1989 och det kalla kriget officiellt var över, menar dock många forskare inom bland annat statsvetenskapen att en ny era tog sin början där framförallt krigens karaktär förändrades. Framförallt menar man att det finns två tydliga distinktioner från de tidigare klassiska mellanstatliga krigen. För det första karakteriseras de nya krigen inte av mellanstatliga krig där huvudparterna är två eller flera suveräna stater, utan de nya krigen är istället inomstatliga. För det andra har statens roll som den absoluta militära auktoriteten förändrats, då man inte längre har monopol på krigföringen. Istället har parastatliga, till stor del privata aktörer helt eller delvis tagit över, för vilka kriget blivit en bestående näring (Lindholm Schultz 2002:7, 42) (Münkler 2004:9).

1.2 Syfte och frågeställning

Mitt syfte med denna uppsats är att granska de nya krigens karaktär, för att därefter utreda huruvida principerna om jus ad bellum och jus in bello är förenliga och applicerbara på de nya inomstatliga krig som förs i dag. Med tanke på att många av de punkter som jus ad bellum och jus in bello bygger på, även ligger till grund för internationell lag finner jag ämnet vara än mer intressant att undersöka. Utifrån detta resonemang blir min frågeställning följande: Vilka problem finns det

med just war teorin om man utgår ifrån de nya krigens karaktär? Är det överhuvudtaget möjligt att utgå ifrån en teori som bygger på mellanstatliga konflikter och krig och applicera den på de nya inomstatliga krigen, eller bör den förändras i takt med att krigens struktur förändras? Om så är fallet vad skulle denna förändring innebära?

1.3 Teoretisk infallsvinkel

Den teoretiska infallsvinkeln är mycket central och tydlig genom hela uppsatsen, detta beroende på att mitt syfte med uppsatsen i stora drag är att undersöka huruvida just war teorin är applicerbar på de nya krigen.

Med tanke på att litteraturen om just war teorin sträcker sig ända bak till 150-talet finner jag det dock nödvändigt att göra en avgränsning vad gäller mitt arbete. Då det är de ”nya krigen” som behandlas i denna uppsats kommer jag fokusera på den del av teorin som formats efter det att de första krigslagarna fastställdes. Detta beroende på att det var först då som debatten om rättfärdiga och orättfärdiga krig på allvar fick en förankring i internationell lag.

Diskussionerna om dessa första krigslagar inleddes redan 1899 och följdes sedan upp 1907 av det som skulle komma att kallas Haagkonventionen, där det första officiella beslutet om vad som skulle vara rättfärdigt i krig både till land och sjöss togs. I och med Kellog-Briand-pakten 1928 utvecklades debatten om det rättfärdiga kriget ytterligare, i och med att principen om att ensidig aggression i alla situationer skall vara en illegitim handling fastställdes. Då FN bildades 1945 förstärktes sedan denna princip ytterligare i och med de resonemang som tillämpades i krigsförbrytarrättegångarna i Nürnberg och Tokyo (Kaldor, 2002:13).

Min främsta fokus vad gäller denna teori kommer vara på kriterierna för jus ad bellum och jus in bello och hur dessa sedan början av 1900-talet har inkorporerats i internationell lag och politik. Då det finns många olika redogörelser av kriterierna för jus ad bellum och jus in bello har jag valt att använda mig av den beskrivning som har varit mest frekvent återkommande i litteraturen. På grundval av detta kommer jag i mina kommande resonemang om jus ad bellum och jus in bello utgå ifrån kriterierna som står skrivna i the US National Conference of Catholic Bishops herdabrev (US Catholic Bishops i Elshain red)1992:98-102).

1.4 Metod och disposition

Då denna uppsats syfte är att undersöka teoritraditionen just wars applicerbarhet på de nya krigen handlar det här inte om en traditionell fallstudie utan mer om en teoriprovande (då jag prövar just war teorins hållbarhet utifrån de nya krigens

struktur) samt i viss mån även teoriutvecklande uppsats (då jag för ett resonemang om att teorin bör utvecklas och inkorporera diskussionen kring mänskliga rättigheter).

Uppsatsen är av kvalitativ art då det inte är något kvantifierbart material som ska undersökas, samt att jag inte är ute efter att kunna göra generaliseringar utifrån mitt resultat. Istället ligger fokus på sammanhang och strukturer i materialet. Dock skall det nämnas att jag inte använder mig av någon av de typiska teknikerna gällande kvalitativ forskning såsom observation, deltagande observation, intensiva individuella intervjuer eller gruppintervjuer (Lundquist 1993:104-105; Devine i Marsh, Stoker (red) 2002:197). Utifrån detta kan man därmed säga att uppsatsen är av kvalitativ sort beroende på att det som kännetecknar en kvantitativ uppsats inte uppfylls, snarare än att den är av kvalitativ sort på grund av att jag använder mig av denna inriktnings tekniker.

Mitt tillvägagångssätt i denna uppsats reflekteras till stor del av uppsatsens disposition. För att på ett så tydligt och lättöverskådligt sätt som möjligt redogöra för mina resonemang och diskussioner har jag valt att först presentera just war teorin där fokus framförallt ligger på principerna om jus ad bellum samt jus in bello. Då mitt syfte med uppsatsen är att applicera teorin på de nya krigen för att på så vis granska dess lämplighet följer därefter ett avsnitt där de nya krigens struktur går igenom. Då min uppsats är väldigt teoretiserande har jag även valt att lägga in ett avsnitt rörande konflikten i Darfur under detta kapitel, för att på så vis få en klarare verklighetsförankring i min annars mycket teoretiserande uppsats.

Då min uppsats är teoriprovande samt i viss mån även teoriutvecklande följer sedan två kapitel där problem gällande just war teorin och de nya krigen tas upp och diskuteras samt en ansats till en utveckling av teorin görs. Sista kapitlet avslutar sedan uppsatsen med en slutgiltig diskussion angående min frågeställning och de resultat jag kommit fram till.

1.5 Material

Vad gäller mitt material har jag främst använt mig av sekundärmaterial både vad gäller såväl redogörelse samt diskussion om de nya krigen som just war teorin. I dessa fall består materialet av böcker samt en del artiklar från diverse tidskrifter funna på ELIN (Electronic Library Information Navigator). Gällande författarna av mitt material har de flesta en lång forskarkarriär bakom sig då mycket är utgivet av universitetspress. Detta faktum anser jag vara av stor förtjänst då jag anser att mitt material därmed har haft en bra vetenskaplig förankring med stor trovärdighet.

Stycket rörande kriget i Darfur skiljer sig dock en aning från mitt övriga material då jag här har använt mig mycket av primärkällor via internet då denna konflikts relativa färskhet har lett till att det inte finns några böcker eller avhandlingar att tillgå. Här har jag använt mig av material från utrikespolitiska institutets hemsida vilkas material jag anser vara tämligen tillförlitligt.

Författarna till böckerna jag använt mig av har varit varierande svenska och utländska, dock med en övervägande del av de utländska. Som motpol till det övervägande utländska materialet är det dock en svensk författare, Karin Aggestam (red) som har använts som stöttepelare genom i princip hela uppsatsen. Hennes bok (O)Rättfärdiga Krig har på många olika sätt varit ovärderlig vad gäller diskussions- samt argumentationsunderlag.

1.6 Avgränsningar

Till sist vill jag nämna något om vad jag inte ämnar ta upp i min uppsats. Framförallt gäller detta min teori, där jag endast kommer att fokusera på huruvida principerna om jus ad bellum och jus in bello är förenliga och applicerbara på de nya inomstatliga krig som förs i dag. I och med detta kommer jag alltså inte att föra någon diskussion om huruvida teorins allmänna normativa ställning gentemot t.ex. pacifismen eller realismen står sig.

Vidare kommer jag endast att fokusera på denna tradition utifrån det västinspirerade, i viss mån även kristna synsätt som teorin här framställs i, och därmed utesluta hur teoritraditionen om det rättfärdiga kriget ser ut inom exempelvis islam eller judendomen. Detta beroende på att det är den så kallade västinspirerade teoritraditionen som ligger till grund för internationell lag och därmed framförallt är den som måste ifrågasättas utifrån de nya krigens struktur.

2 Just war teorin

Krig är ett område som alltid har väckt starka känslor eftersom det berör grundläggande frågor om existens och säkerhet. Oavsett bakomliggande motiv till beslut om krig har dock de flesta politiska ledare och militärer i alla tider gjort stora ansträngningar för att rättfärdiga kriget man för. Frågan som följer, och som under alla tider debatterats, är om det överhuvud taget är möjligt att moraliskt rättfärdiga krig. Inom detta diskussionsområde finns tre olika inriktningar, vilka ger tre skilda svar på denna fråga. Om man utgår ifrån pacifismen är krig det absoluta onda och går därmed aldrig att rättfärdiga. Motpolen till denna inställning är realismen där huvudtanken är att makt, militär styrka och nationella intressen är avgörande för beslut om krig och fred. Om de nationella intressena kräver ett krig är detta helt rättfärdigt då allt handlar om egenintresse. I mitten av dessa positioner finner man teorin om ”just war”, där ett antal punkter då krig är moraliskt rättfärdigt redovisas. Om dessa punkter ej uppfylls är kriget därmed orättfärdigt (Amstutz 1999:50-53; Lackey 1989:1-4; Karoubi 2004:4; Walzer 2000:3-5; Rengger 2002:354; Claude 1980:84).

2.1 Historisk tillbakablick

Teorin om det rättfärdiga kriget sträcker sig så långt bak som till det antika Greklands och Romarrikets filosofiska debatter. De tidigaste tankarna ifråga om berättigad krigsföring formulerades av Platon redan på 400-talet f.Kr. det vill säga långt innan den kristna traditionens förankring i ämnet tog sin början. Emellertid brukar introducerandet av termen ”rättfärdigt krig” tillskrivas Aristoteles och hans verk *Politics*. Enligt honom var ett berättigat krig detsamma som ett krig som syftade till rättvisa (Höglund i Aggestam, ed 2004:26-27; Amstutz 1999:100).

Teorin har även haft en stark historisk förankring i en kristen kontext som sträcker sig så långt bak som till 300-talet då kristendomen under kejsar Konstantins (306-337) regeringstid blev statsreligion i Romarriket. Kyrkofadern Ambrosius tankar om visst våld som berättigat anses vara bland de första. Den första systematiska framställningen av villkor för ett berättigat krig gjordes dock av St. Augustine (354-430 e.Kr) som var den första riktigt kända kristna teologen. Den teologiska argumentationen utvecklades därefter av bland annat Martin Luther (1483-1546). Andra filosofer utanför den teologiska traditionen som är av vikt att nämna inom detta område är Hugo Grotius (1583-1645) som är känd som skaparen av internationell lag (Höglund i Aggestam, ed 2004:27; Karoubi 2004:58-59, 62, 70; Lackey 1989:28).

2.2 Jus ad bellum och Jus in bello

Läran om rättfärdiga krig består av två delar som har funnits i princip lika länge som diskussionen om rättfärdiga krig: *jus ad bellum* vilken behandlar frågan om när det är berättigat att starta ett krig och *jus in bello*, som behandlar frågan om hur striderna bör föras, d.v.s. vilka medel och metoder som är tillåtna i krigföringen. I och med denna uppdelning behandlar teorin om just war alltså två olika aspekter av kriget. Dock är det viktigt att ha i åtanke att dessa två omdömen ska ses som självständiga från varandra. Det är till exempel fullt möjligt att ett krig som är rättfärdigt kan utkämpas på ett orättfärdigt sätt, samtidigt som ett orättfärdigt krig kan följa reglerna till fullo vad gäller krigföringen (Höglund i Aggestam, ed 2004:28; Walzer 2000:21).

Vad gäller kriterierna för *jus ad bellum* och *jus in bello* är det enligt Holmes (1989:163) omöjligt att göra en sammanställning över dessa villkor, då olika teoretiker använder sig av olika antal, samt fokuserar på olika innebörder. Dock menar Holmes att alla teoretiker inkluderar *rätt orsak* vad gäller *jus ad bellum* och principen om *rätt proportion* vad gäller *jus in bello*.

Även Höglund (i Aggestam 2004:28) menar att det finns vissa principer som återkommer i de flesta verk. Traditionellt finns tre krav på *jus ad bellum* som samtliga går att återfinna i verk av kyrkofäder som St. Augustine, St. Thomas Aquinas och Martin Luther, nämligen att krig skall föras med: rätt orsak, rätt auktoritet och rätt intention. Dock menar Höglund att det i modern tid tillkommit en nivå med krav som är indelade i fyra undergrupper: proportionalitet, att det finns ett välgrundat hopp om seger, att våldet är den sista utvägen samt att insatsen syftar till en varaktig fred. Vad gäller kraven för *jus in bello* gäller framförallt nödvändighet, proportionalitet och de civilas immunitet. Den mest frekvent förekommande redogörelsen av kriterierna för *jus ad bellum* och *jus in bello* utgår i vår tid ifrån the US National Conference of Catholic Bishops herdabrev (pastoral letter) från 1983 (US Catholic Bishops i Elshtain (red)1992:98-102; Holmes 1989:164; Amstutz 1999:100-102).

2.2.1 Jus ad bellum: när det är rättfärdigt att starta ett krig.

- Rätt orsak (Just Cause): enligt detta kriterium är krig endast tillåtet för att försvara nationen mot en faktisk och säker fara, och då endast för att "protect innocent life, to preserve conditions necessary for decent human existence, and to secure basic human rights".
- Legitim auktoritet (Competent authority): endast aktörer med ansvar för den offentliga ordningen d.v.s. en suverän stat eller FN:s säkerhetsråd har rätt att deklarerat krig. Därmed innehar privata grupper och individer ej rätt att deklarerat krig.
- Rätt intention (Right intention): målet med kriget måste vara att återskapa freden som var innan kriget. Detta kriterium är därmed

relaterat till det första kriteriet om rätt orsak. Ett krig kan endast ha rätt intention om kriteriet för rätt orsak är uppfyllt.

- Sista utväg (Last resort): innan ett krig legitimt får startas måste alla fredliga alternativ ha prövats och uttömts.
- Rimliga utsikter att lyckas (Probability of Success): Användningen av våld mot en angripare är endast berättigat då det finns en rimlig chans att lyckas. Endast goda intentioner räcker inte då ett krig som osannolikt kommer uppnå sina begränsade mål är illegitimt.
- Proportionalitet (Proportionality): målet och syftet med kriget måste stå i proportion till den förödelse kriget innebär, "[T]he values preserved through force must be proportionate to the values sacrificed through force"

2.2.2 Jus in bello: hur man för ett rättfärdigt krig

- De civilas immunitet (Non-combatant immunity): Militärt våld får endast utövas mot den anfallande statens militära styrkor. I varje situation måste man göra allt för att skilja mellan stridande och icke-stridande, soldater och civila för att på så vis minimera de civila offren. Direkta attacker mot civila mål såsom skolor, bostadsområden och sjukhus är moraliskt oförsvarbart.
- Proportionalitet (Proportionality): Förödelsen som det militära våldet för med sig måste stå i proportion med målen man försöker uppnå. Målet skall vara att använda minsta möjliga våld för att nå målet med kriget.

2.3 Just War teorin i internationell lag

Som jag nämnt under stycke 1.1 är teorin om just war även praktiskt förankrad i internationell lag då jus ad bellum och jus in bello utgör de två grundpelarna i vad som benämns folkrätten. Jus ad bellum berör rätten till inledandet av krig, alltså under vilka omständigheter det är tillåtet respektive otillåtet att starta krig. Först när ett krig väl har brutit ut, oavsett om det är tillåtet eller inte aktualiseras jus in bello, den del av folkrätten som omfattar den humanitära rätten och därmed regler som rör själva krigföringen. Reglerna rörande krigföringen är sammansatta i Haagreglerna, som behandlar hur de stridande soldaterna skall skyddas från onödigt lidande, och Genève-reglerna som skyddar de icke stridande, sårade till lands, sårade till sjöss, krigsfångar och de civila. När ett krig väl brutit ut krävs det att det förs i enlighet med

den humanitära rätten för att det skall vara rättfärdigt (Österdahl i Aggestam ed, 2004:69).

Liksom i teorin om just war ligger fokus i internationell lag på nationalstatens territoriella integritet och politiska suveränitet. Om någon stat skulle använda våld mot en annan stats territoriella integritet eller politiska suveränitet klassas det som en aggression och en kriminell handling (Brunnée, Toope 2004).

Detta våldsförbud för enskilda stater i kombination med säkerhetsrådets våldsmonopol är navet i FN-stadgan och folkrätten. Artikel 2(4) i FN-stadgan säger att:

[A]lla medlemmar skola i sina internationella förbindelser avhålla sig från hot om eller bruk av våld, vare sig riktat mot någon annan stats territoriella integritet eller politiska oberoende, eller på annan sätt oförenligt med Förenta nationernas ändamål.

Artikel 2(3) uppmanar som komplement till detta att alla medlemsländer skall lösa sina internationella konflikter på fredlig väg och på ett sätt som ”bibehåller internationell fred och säkerhet”. Utifrån FN-stadgan är därmed alla krig förbjudna, d.v.s. det finns inga rättfärdiga krig i folkrätten efter FN-stadgans tillkomst. Våldsförbudet anses också utgöra en del av den internationella sedvanerätten, det vill säga våldsförbudet är bindande även för det land som inte är medlem av FN. I och med detta är våldsförbudet alltså heltäckande och absolut (Österdahl i Aggestam ed, 2004:70-71; Karoubi 2004:125; Agrell 2000:217).

Som jag nämnt ovan finns det endast en rättfärdig orsak till krig enligt just war teorin och det är försvarskrig. Denna punkt går igen även i den internationella rätten i och med artikel 51 som medger rätten till staters självförsvar mot en väpnad attack. Detta är det enda undantaget från våldsförbudet som FN-stadgan medger. Dock måste den illegala aggressionen från en annan stat innehålla våldsangrepp eller hot om våldsangrepp samt vara riktat mot den territoriella integriteten eller politiska suveräniteten. Rätten till självförsvar kan enligt folkrätten utövas på två sätt, antingen av den ”angripna staten själv eller av andra stater å den angripna statens vägnar tillsammans med eller utan den angripna statens bistånd” (Karoubi 2004:125; J. Brunnée och S.J. Toope 2004:372).

2.4 Allmän kritik mot just war teorin

Vad gäller principerna för jus ad bellum och jus in bello finns det flera oklarheter som litteraturen på området tar upp. Det första problemet har att göra med den första punkten som berör rätt orsak. Enligt Walzer (2000:76,86) skall självförsvar självklart vara en legitim orsak för att gå i krig, dock menar han att även förebyggande krig och militära interventioner för humanitära ändamål och nationellt självbestämmande bör ingå som rättfärdiga orsaker till ett krig då han menar att dagens förändrade värld kräver detta.

Även om jag ställer mig positivt inställd till att militära interventioner för humanitära ändamål ska anses vara en legitim orsak till att gå i krig, kan man inte

bortse att det finns en del problem med detta ställningstagande i och med suveränitetsprincipen. Då detta är ett resonemang jag kommer att återkomma till under stycke 5.3 nöjer jag mig här emellertid med att endast påvisa att diskussionen om huruvida även humanitära interventioner skall anses vara rättfärdiga i allra högsta grad är aktuell, samt har lett till mycket kritik mot teorin om just war.

Vad gäller de förebyggande krigens problematik ligger denna i att jag har svårt att se hur en bedömning skall kunna ske objektivt. Laurie Calhoun (2000:6) för t.ex. ett resonemang där hon menar att alla ledare i alla tider har talat i termer av just war för att rättfärdiga sina mål som moraliskt riktiga. Här handlar det alltså om att manipulera fakta för att få majoriteten med sig. Denna diskussion går helt i linje med min egen uppfattning och är i allra högsta grad möjlig att koppla samman till diskussionen gällande de förebyggande krigens problematik. Enligt mitt sätt att se på saken finns det nämligen en risk att nationella ledare som har intresse av att gå i krig manipulerar fakta så att det till slut kommer att se ut som att deras förebyggande krig är berättigat. Ett exempel som ligger ”rätt i tiden” är USAs krig i Irak. I detta krig hävdade man att om inte USA invaderade först skulle Irak snart slå till, då man från amerikanskt håll menade att man hade bevis på att Irak hade massförstörelsevapen, som skulle kunna riktas mot USA (och andra delar av världen). Nu visade det sig i efterhand att bevisen inte var tillförlitliga och det fanns därmed inga konkreta bevis på att det fanns några massförstörelsevapen i Irak. Här ligger problematiken som jag nämnde ovan.

En annan kritik som framförs är mot punkt nummer två som behandlar problemet om vem som skall få deklarerat krig. Vad menas egentligen med en suverän auktoritet? Aggestam (2004:20-21) menar att det är beroende på hur relationen mellan folk och regim ser ut. Det är inte alltid uppenbart vilken grupp som är den lagliga regeringen i ett land präglad av interna konflikter. Är det möjligt för ett sådant land att föra ett rättfärdigt krig? En annan kritik gäller punkt nummer fem, då hon menar att det kan vara problematiskt att vänta med att besvara en aggression genom att först pröva alla fredliga alternativ. Ibland kan det helt enkelt vara för sent eller minska den militära effektiviteten. Vad gäller denna sista kritik anser jag att det finns en viss koppling till diskussionen ovan om huruvida ett förebyggande krig skall vara rättfärdigt. Även om det i detta fall, till skillnad från det ovan, redan har skett en aggressionshandling mot landet anser jag att samma problematik kan uppstå. Vad är det som säger att landet som blivit utsatt för en aggressionshandling inte överdriver denna och använder den enbart som ett skäl för att gå i krig?

En mer allmän kritik mot teoritraditionen om rättfärdiga krig är att den är allt för statscentrerad. Därmed är den mindre tillämpbar på dagens komplexa värld där inomstatliga krig och konflikter nu är i majoritet och där terrornätverk och icke-statliga aktörer är vanligt förekommande (Amstutz 1999:108). Likaså gäller detta revolutionistiska krig där problemen framförallt framträder utifrån jus in bello och kriteriet att det ska finnas en klar distinktion mellan stridande och civila. I dessa ”the people’s wars” underbyggs denna princip fullständigt då revolutionärerna är gömda bland folket som stöder deras kamp (Lackey 1989:78).

Introduktionen av kärnvapen är en annan aspekt som många kritiker menar har gjort traditionen helt värdelös då det i kärnvapenkrig inte finns några vinnare utan

endast förlorare. Detta har även lett till att ett "säkerhetsdilemma" har uppstått i västvärlden som gör att de förebyggande krigens immoralitet, ja egentligen hela teorin blir en aning meningslös då ett kärnvapenkrig alltid kommer leda till total förödelse. Det faktum att militärer ändå oftast argumenterar utifrån militär nödvändighet och terrorister ignorerar moral helt och hållet är ytterligare en orsak till att många anser att teoritraditionen är orealistisk och meningslös (Aggestam, ed 2004:22; Calhoun 2000:1).

3 De nya krigen

3.1 Terminologi

Då dessa krig anses vara av en ny typ krävs det för tydlighetens skull att en benämning på dessa klargörs. Detta är dock inte det enklaste då litteraturen på området använder sig av en mångfacetterad terminologi. Mary Kaldor (2002:9) liksom Helena Lindholm Schultz (2002:7) och Herfried Münkler (2004:9-10) har valt att använda sig av benämningen nya krig, medan Miall, Ramsbotham och Woodhouse väljer att lägga fram ett antal benämningar som återfinns i den aktuella terminologin på ämnet, såsom interna konflikter, interna krig, små krig, inbördeskrig, etniska konflikter, postkoloniala konflikter samt post kalla kriget konflikter. Dock anser de att den mest neutrala termen att använda i dessa krig är ”nutida konflikter”, då de menar att alla de andra termerna behöver en mer utförlig definiering då de skiljer sig åt på vissa punkter (Miall et al 2004:66).

Vad gäller min uppsats kommer jag att använda mig av benämningen ”nya krig” då jag anser att denna term på ett klart sätt speglar det som majoriteten av krigen i dag handlar om. För det första är de nya då de skiljer sig från de klassiska mellanstatliga krigen utifrån många grundläggande aspekter (aspekter som jag kommer gå in mer grundligt på under stycke 3.4 – 3.7), och för det andra handlar det om krig då det trots statens förlorande av sitt monopol på krigföring fortfarande finns en stark politisk karaktär där staten endast bytts ut mot andra aktörer.

3.2 Spår av tidigare krig

I en stor del av litteraturen på ämnet nämns kalla krigets slut som ett tydligt avstamp vad gäller de nya krigens uppkomst. Självfallet ska man dock ha i åtanke att det inte är helt problemfritt att göra helt klara historiska avgränsningar mellan olika typer av krig då dessa ofta överlappar varandra. Många av de krig som pågår i dag har till exempel en längre historia där krig och väpnat våld varit förekommande i tidigare historiska skeden (Lindholm Schultz 2002:7). Naturligtvis finns det därmed även delar av dessa krig som inte kan kallas ”nya” då man kan se spår av tidigare förekommande krigföring i dem. Münkler tar upp senmedeltidens krig som exempel på detta då han menar att plundring, massakrer och våldsexcesser som kännetecknar de senmedeltida krigen även är mycket

tydliga i de nya krigen (2004:59). Även Edward Azars teori om *Protracted Social Conflict* går i samma linje då han i denna menar att de nya konflikterna bäst kan jämföras med just senmedeltidens krig. I båda dessa typer av konflikter saknas en tydlig åtskillnad mellan stat och samhälle, soldater och civila, interna och externa transaktioner mellan gränserna samt krig och organiserad brottslighet (Miall et al 1999 s. 68-69).

Trots att man kan finna spår av tidigare krig i de nya krigen är det emellertid ett faktum att majoriteten av de krig som pågår i dag innehåller nya aspekter och har en annorlunda struktur som inte går att finna i några tidigare krig. Den bipolära världsordningens sammanbrott har gjort att konflikterna får helt andra förlopp än tidigare, vilket påverkar såväl aktörernas komposition som deras målsättningar och strategier. En annan aspekt som måste tas hänsyn till när dessa krig skall analyseras är globaliseringen, som utgör en vidare tolkningsram och som på många sätt lett till att göra dessa krig möjliga (Kaldor 2002:11; Lindholm, Schultz 2002:7).

3.3 Orsaker till de nya krigens utbrott

För att få en så bra helhetsbild som möjligt av de nya krigen kommer jag nedan göra en redogörelse för tre möjliga orsaker till uppkomsten av de nya krigen. Med all sannolikhet finns det även andra orsaker till utbrotten men jag anser att dessa tre är de mest frekvent återkommande i litteraturen där minst en av dem kan återfinnas i de flesta av de nya krigen. Vad gäller de nya krigens uppkomst är det emellertid viktigt att ha i åtanke att krigsutbrotten i de flesta fall inte har en monokausalistisk karaktär. Herfried Münkler (2004:19)menar t.ex. att det är flera orsaker som samverkar ”där ingen kan framhävas som den egentliga och avgörande”.

3.3.1 Statsbildning/Statssönderfall

I litteraturen om de nya krigen menar man i många fall att konflikterna blossar upp i samband med att den statliga autonomi urholkas och att staten sönderfaller. När de statliga institutionerna kollapsar och inte längre kan tillgodose folkets grundläggande behov ser andra mindre lämpade aktörer sin chans till makt och ekonomiska fördelar. Orsaken till statssönderfallen beror i många fall på det kalla krigets slut, då supermakterna övergav de länder som de tidigare stöttat och haft som allierade. Ofta har dessa stater haft interna problem sedan tidigare men då stabiliteten i dessa allierade kvasi-stater varit av intresse för supermakterna såg man till att ett tillräckligt stabilt styre existerade. När järnridån rännade och dessa stater inte var av intresse längre började den process som i många fall slutade med

en statens sönderfall (Münkler 2004:19; Ayoob i Crocker, Hampson, Aall ed 2003:136).

En annan tes är att konflikterna i stället blossar upp i samband med att stater som under kalla krigets tid varit styrda av supermakterna nu försöker bygga upp något eget. En möjlig orsak till de nya krigen är därmed statsbildning. För att kunna följa den process som krävs för att en relativt centraliserad och hållbar modern stat ska kunna bildas, är det främst två sammanlänkade kriterier som behöver uppfyllas. Det första kriteriet handlar om tid att utvecklas i rätt takt. Med tanke på att det tog flera århundraden för Europas länder att bygga upp de representativa moderna stater de är i dag är detta en enormt viktig aspekt. Det andra kriteriet tar upp hur viktigt det är att statsbyggarna har fria händer att själva utforma statens grund och sammanfoga folket inom dess gränser. Tyvärr är det så i dag att inget av dessa kriterier blir uppfyllda tillräckligt mycket. I och med att konkurrensen med de redan existerade moderna staterna är så hård har man inte samma tid på sig att gå igenom alla steg som behövs för att skapa en hållbar stat. De stater som befinner sig i denna situation blir därför tvungna att nå sina mål på kortast möjliga tid för att inte riskera att bli utfrysade och för alltid belägna ute i den internationella periferin (Ayoob i Crocker, Hampson, Aall ed 2003:130-131).

3.3.2 Demokratisering

Den andra inriktningen som jag har valt att fokusera på behandlar konfliktorsaker som kan uppstå när en stat ska demokratiseras. Edward D. Mansfield och Jack Snyder (i Crocker, Hampson, Aall ed 2003:113) menar att trots att idén om att två demokratier aldrig går i krig med varandra sägs vara det närmaste man kommer en empirisk lag inom internationella relationer, är vägen till att bli en demokrati i många fall fylld av våld och konflikter. Under 1990-talet var detta framförallt tydligt då väpnade konflikter var intensiva i många regioner där man hade börjat experimentera med demokratiska val och en ökad pluralism i den offentliga debatten.

3.3.3 Identitetspolitik

Den tredje och sista inriktningen behandlar minoritets- och nationalistperspektivet på konfliktorsaker, det vill säga etno-politiska konflikter. Ted Robert Gurr menar att det främst är dessa konflikter som har legat till grund till att krig brutit ut, att osäkerhet skapats samt att människoliv släkts under flera decennier. Även Mary Kaldor menar att det främst är identitetspolitik som de nya krigen handlar om, till skillnad från tidigare krigs geopolitiska eller ideologiska mål. Den generella åsikten vad gäller ett folks fokusering på sin etnokulturella identitet, är att den beror på vilken skillnad den gör i folkets liv. Om en etnisk grupp blir behandlad annorlunda, antingen på grund av diskriminering eller på grund av mer privilegier, kommer dess medlemmar att bli mer medvetna om deras gemensamma band och intressen. På detta sätt är de nya krigens identitetspolitik exkluderande och

tenderar därmed till fragmentisering (Gurr i Crocker, Hampson, Aall ed 2003:164-166; Kaldor 2002:14-15).

3.4 Krigföring – de nya krigens mål och medel

Det mest uppseendeväckande med de nya krigen enligt mitt sätt att se det är deras förändrade sätt att föra krig, d.v.s. de medel med vilka de nya krigen utkämpas. I ett konventionellt krig är målet att erövra territorium med militära medel, där det avgörande är vinsterna i fältslagen. Det som legitimerade krig under de moderna krigens period (mitten av 1600-talet till början av 1900-talet) var statsintresset där Karl von Clausewitz (klassisk krigsteoretiker, född 1780) insisterade på att kriget endast är ett rationellt instrument för att hävda statsintresset - ”politikens fortsättning med andra medel”. De klassiska mellanstatliga krig, utifrån Clausewitz avgränsningar om definierbara geopolitiska mål, var förutom några få undantag relativt korta. Detta beroende på att båda sidor var angelägna om att få ett slut på konflikten så snabbt som möjligt då utgången i slaget senare skulle ligga till grund för fredsförhandlingen. Trots att dessa principer bröts många gånger under första och andra världskriget har denna föreställning om krig i stor utsträckning levt kvar. Krig är alltså detsamma som strid mellan soldater som regleras utifrån en krigsrätt (Münkler 2004:24-25; Kaldor 2002:27, 105).

Vad gäller de nya krigen är inget av ovan nämnda giltigt. Deras förlopp bestäms i stället av principen om spridning av krafterna i tid och rum där kriget i de flesta fall förs som ett slags gerillakrig: skillnaden mellan fronten och hemregionen är upplösta så att stridshandlingar kan blossa upp var som helst. Striderna är därmed inte begränsade till ett bestämt område som det var i de klassiska mellanstatliga krigen (Kaldor 2002:15). Münkler menar också att en större, eventuellt avgörande sammandrabbning med motståndaren undviks så långt det är möjligt. Detta beroende på att trupperna inte är lämpade för en sådan form av krigföring, samt att aktörerna i de nya krigen utnyttjar det militära våldet i självbevaringssyfte, utan att någonsin på allvar eftersträva ett militärt avgörande för att få slut på kriget (2004:25-26).

En aspekt av de nya krigens krigföring som enligt mitt tycke väcker starkast anstöt är våldet mot de civila, som många gånger är extremt brutalt och kräver många dödsfall. Detta har lett till att i de nya krigen är 80-90 procent av offren civila, medan endast 10-20 procent utgörs av soldater. Om man som jämförelse tittar på siffror från första och andra världskriget är siffrorna för döda civila 10 respektive 50 procent. Orsaken till denna omfördelning är enligt litteraturen på området att våldsanvändningen i många av de nya krigen inte huvudsakligen riktas mot motståndarens vapenmakt utan mot just civilbefolkningen. I dessa krig är de civila därmed inte offer för kriget utan själva måltavlan för de militära aktionerna (Lindholm Schultz 2002:42). Kaldor menar att detta hänger ihop med att många av de nya krigen har en övergripande målsättning med kriget som har att göra med politisk identitet och nationalism. Syftet blir därmed att ”göra sig av med alla med en annorlunda identitet” (2002:8). Detta leder till att fienden inkluderar hela befolkningen på den motsatta sidan och beroende på att kriget förs utan restriktioner,

då varken Haag- eller Genève-reglerna respekteras, ökar sannolikheten för etnisk rensning och folkmord (Aggestam 2004:13).

3.5 Privatiseringen av kriget

Huvudparterna i de nya krigen är inte längre stater och de hierarkiskt organiserade förband som var typiska för de klassiska mellanstatliga krigen, utan är i de nya krigen utbytta mot ett flertal olika grupper såsom: paramilitära grupper, lokala krigsherrar, förbrytarligor, polisstyrkor, legotrupper, reguljära arméer samt förbund som brutit sig loss från sådana (Kaldor 2002:107; Alley 2004:80). Karakteristiskt för de nya krigen är därmed att staten förlorat sitt monopol på krigsvåld vilket har lett till att krigen har blivit privatiserade, där kriminella organisationer och paramilitära styrkor ofta är underställda individer som inte sällan har ett förflutet som kriminella (Kaldor 2002: 108).

Våldshandlingar utförs till största delen av paramilitära styrkor som i många fall är skapade av regeringen i landet, vilken försöker undvika att direkt kunna förknippas med våldsutövandet. Ett inslag i detta är privata säkerhetsföretag som hyrs in av regeringarna och som i många fall består av pensionerade soldater från andra länder. Nära förknippat med detta är legoarméer eller enstaka betalda individer s.k. Guns for hire. Det problematiska med de nya krigen är att det inte alltid är klart vilka aktörerna är eller vilka syften de har då konflikterna är svåra att överblicka och allianserna ständigt skiftar. Detta bidrar till en komplex situation då olika grupper har olika förhållanden under olika skeden av konflikten (Lindholm Schultz 2002:39).

3.6 Kommersialiseringen av kriget

De nya krigen leder ofta till att den formella ekonomin kollapsar beroende på såväl fysisk förstörelse av exempelvis naturtillgångar och störningar i handelsmönster, som av globalisering och global konkurrens. De paramilitära förbanden, krigsherrarnas trupper och legotrupperna måste i regel därmed försörja sig själva då staten inte längre kan förse sina trupper med livsmedel, utrustning och andra förnödenheter. Detta leder till en stegring av våldet mot de civila där i vissa fall hela byar plundras för att förbanden ska få tag på värdesaker och livsmedel. Rädslan för våldet utnyttjas till fullo då man erbjuder de civila att betala en skyddsskatt, i utbyte mot skydd för våldshandlingar. I och med detta skapas ett slags patron-klient-relation där patronens fordringar i princip först tar slut först när kriget tar slut (Münkler 2004:32; Lindholm Schultz 2002:111).

Som jag nämnt ovan är statens förlorande av sitt monopol på krigsvåld karakteristiskt för de nya krigen. De som vinner mest på krigets avstatligande är framförallt s.k. krigsherrar som använder kriget som en lukrativ inkomstkälla. Krigsherrarna är ofta lokala starka män som har kontroll över militior, paramilitära styrkor eller delar av en nationell armé. De drivande aktörerna i den kriminaliserade politiska ekonomin är just krigsherrarna då statens sönderfall öppnar upp för nya ekonomiska strukturer. Speciellt de som har lyckats få ett större landområde under sin kontroll kan till slut inneha en enorm makt. Krigsherrarnas makt och ekonomiska vinning bygger i huvudsak på tre olika områden: skyddsskatter, illegal handel och smuggling, samt stöd utifrån. Skyddsskatterna som jag redogjort för ovan utgör en stor del av krigsherrarnas ekonomiska tillgångar, men då militär utrustning är dyr måste man komplettera dessa inkomster med handel och smuggling av vapen, narkotika och råvaror såsom olja, guld och diamanter. I många fall är dessa militära styrkor även beroende av direkt stöd utifrån, något jag kommer att ta upp mer i nästföljande stycke (Kaldor 2002:116-118; Lindholm Schultz 2002:111-115).

3.7 Globaliseringen av krigen

Kaldor menar att de nya krigen måste förstås i samband med den process som brukar kallas globalisering. Med globalisering syftar hon här på att den globala sammanbundenheten ökat drastiskt under 80- och 90-talen, såväl politiskt och ekonomiskt som militärt och kulturellt. Detta till följd av den informations-teknologiska revolutionen och de dramatiska framstegen inom telekommunikation och databehandling som har skett under dessa decennier. Den nya sammanbundenhet som Kaldor diskuterar är en mycket motsägelsefull process med både ”integration och fragmentisering, homogenisering och diversifiering, globalisering och lokalisering” (2002:83).

Som jag nämnt innan är det en vanlig åsikt att de nya krigen är en följd av det kalla krigets slut, då man menar att det skapades ett maktvakuum som är typiskt för övergångsperioder i världsläget och som de nya krigen avspeglar. Även om Kaldor menar att följderna av det kalla krigets slut, såsom till exempel tillgängliga överskottsvapen samt supermakternas minskade stöd till marionettregimer har bidragit till de nya krigen, menar hon även att man kan se det som en del av globaliseringsprocessen. Slutet på kalla kriget berodde till stor del på att Sovjetunionen kollapsade. Kaldor menar här att man skulle kunna se det som att Östblocket helt enkelt dukade under för den ohejdbara globaliseringen: ”det ögonblick då de sista bastionerna av territoriellt envælde föll” (Ibid:12).

Att de nya krigen innehåller inslag av globaliseringen blir mer tydligt när man tittar på de aktörer som är närvarande. Allt från internationella reportrar, legotrupper och militära rådgivare och frivilliga från förskingringen till olika internationella organ är representerade. Icke-statliga organisationer (NGOs) såsom Läkare utan gränser, Human Rights Watch och Internationella Röda korset finns representerade liksom

internationella institutioner såsom t.ex. FN, EU, Unicef och Afrikanska enhetsorganisationen (OAU) (Ibid:12).

Ett annat område där de nya krigens globalisering framträder är finansieringen av kriget. Som nämnts under stycke 3.4 är en stor del av finansieringen av kriget beroende av stöd utifrån samt illegal handel med utlandet. Beroende på att den inhemska territoriellt baserade produktionen ofta mer eller mindre har kollapsat samt svårigheterna för regeringen att ta upp skatt är dessa inkomstområden avgörande för de nya krigens fortlevnad. Vad gäller stödet utifrån kan det anta följande former:

- Direkt stöd från sympatisörer utanför landets gränser. I detta fall rör det sig mest om materiellt stöd som vapen och pengar.
- Stöd från regeringar i utlandet. Under kalla kriget var detta ett mycket vanligt förekommande fenomen där såväl reguljära styrkor som gerillagrupper kunde förlita sig på att supermakterna tillhandahöll vapen, uniformer och proviant. I dagens nya krig är det mest grannländer som stöder vissa stridande parter. Ibland genom militärt stöd och ibland på finansiell väg. Även forna kolonialmakter erbjuder ibland stöd till sina forna kolonier för att upprätthålla stabiliteten i området. Likaså stöder även USA ett antal regeringar.
- Humanitärt bistånd. Både regeringar och stridande parter avleder på olika sätt humanitärt bistånd från att nå sina mål och använder det i stället som stöd för sina egna syften. Den vanligaste metoden som används är vägtullar. Dessa är så vanligt förekommande i de nya krigerna att givarna räknar med att minst 5 % kommer gå förlorat till bl.a. tullavgifter (Ibid:118; Münkler 2004:9).

3.8 Darfur – ett empiriskt exempel

För att påvisa att mina resonemang om de nya krigerna inte endast har en teoretisk anknytning utan även en verklighetsförankring följer här nedan ett empiriskt exempel i form av konflikten i Darfur. Varför mitt val föll just på Darfur beror framförallt på att denna konflikt fortfarande är aktuell i dag, samt beskrivs som en av världens största humanitära katastrofer, då kriget har lett till en enorm förödelse för civilbefolkningen.

Beroende på att konflikten i Darfur fortfarande pågår då denna uppsats skrivs kommer jag att använda mig av tidsramarna april 2003 till och med april 2005 vad gäller mitt material om konflikten.

3.8.1 Konflikten

Konflikten i Darfur har en mycket komplex karaktär där olika aktörer betonar olika aspekter, däribland etniska, religiösa, kulturella, territoriella samt ett centrum-periferi perspektiv. Det faktum att det sedan Sudans självständighet 1956

(med undantag 1972-1983) har pågått ett inbördeskrig mellan södra och norra Sudan påverkar också möjligheten att få en klar bild av konflikten i Darfur. Samtidigt som fredsförhandlingar i konflikten mellan norra och södra Sudan ägde rum, blossade en ny konflikt upp i Sudan, denna gång i Darfurområdet, beläget i västra Sudan. Denna nya konflikt i Sudan ses dock som självständig från konflikten mellan norra och södra Sudan (Daleke 2004).

I slutet av april 2003 utbröt det uppror vars konsekvenser vi kan se idag. Bakom upproret låg de två paramilitära grupperna SLA (Sudans befrielsearmé) och JEM (Den islamistiska rättvise- och jämlikhetsrörelsen). Grupperna angrep arméposter och Al-Fasher flygplatsen. Motiveringen bakom attackerna var att regeringen inte lyckats skydda bönderna utan tagit parti för regionens araber, i de konflikter som periodvis blossat upp mellan afrikanska bönder och arabiska nomader. Bland annat påpekade SLA och JEM att det fanns uppgifter om att regeringsstödda arméer gjort råder mot böndernas byar och dödat civila. Regeringen i Khartoum tillbakavisade dock starkt dessa uppgifter och refererade istället till problemet rörande ökenspridning och konkurrens mellan folkgrupper om resurser (Furubrant 2004).

Efter attacken vidtog den sudanesiska armén militära åtgärder. Nya regeringstrupper skickades till Darfur där man tvingade den svarta bofasta civilbefolkningen att ta sin tillflykt till uppsamlingsläger, varifrån myndigheterna kunde övervaka dem. På så vis hoppades man kunna rycka undan basen för rebellerna. Till stöd för armén delade man ut vapen till de arabiska nomadfolken i Darfur och uppmanade dessa att ansluta sig till den redan befintliga paramilitära nomadmilisen Janjawid. Janjawid har sitt ursprung i just arabiska nomadstammar och finansieras delvis av regeringen, något som emellertid regeringen starkt dementerar. Ridande på hästar och kameler angrep Janjawid de bofastas byar, allt som oftast ackompanjerade av flygattacker av den Sudanesiska regeringen. Som ett led i denna terror förekom även systematiska massvåldtäkter på kvinnor. I detta sammanhang är det dock även viktigt att påpeka att det inte endast är Janjawid som ägnar sig åt att attackera och plundra civilbefolkningens byar, utan även SLA anklagas för detta, då dessa förband allt mer kommit att agera som krigsherrar i vissa område (Ibid).

Som jag nämnt ovan räknas konflikten i Darfur som en av världens största humanitära kriser, då över 50 000 civila har mördats och cirka 1,2 miljoner människor har blivit tvångsförflyttade till läger belägna utanför Darfurs storstäder. Att det handlar om ett folkmord har under längre tid varit under diskussion, dock utan att några resultat har visats. Situationen i uppsamlingslägren är mycket svåra och det råder stor brist på mat, vatten, tält, mediciner och andra förnödenheter. Hjälporganisationerna i området gör vad de kan men kommer i många fall inte fram till de nödställda, både på grund av konfliktens intensitet, samt det faktum att regeringen utövar hård kontroll av vägarna. Flera vägspärrar har satts upp, där man i många fall kräver en nästintill omöjlig tull för att passerande ska få ta sig igenom. Anledningen till vägspärrarna är att man vill ha full kontroll över vilka som rör sig i Darfurområdet då man menar att man inte kan garantera deras säkerhet. Dessa vägspärrar är det dock inte endast regeringen som använder sig av

utan de är vanligt förekommande varhelst det kan löna sig för någon av aktörerna i konflikten (Ibid).

3.8.2 Darfur - ett av de nya krigen

Med utgångspunkt i de avsnitt jag presenterat ovan gällande de nya krigens karaktär visar konflikten i Darfur enligt min mening tydliga tecken på att vara ett av dessa. Framförallt är de båda huvuddistinktionerna från de klassiska mellanstatliga krigen uppfyllda, då konflikten i Darfur både är inomstatlig samt saknar en statlig absolut militär auktoritet sedan grupper som Janjawid, SLA och i viss mån JEM tagit över en del av våldsmonopolet. Vad gäller denna andra punkt kan man emellertid se vissa spår av de klassiska krigen då regeringen fortfarande innehar en av huvudrollerna i konflikten samt fortfarande officiellt har den övergripande makten i landet. Dock kan man inte bortse från det faktum att det råder ett stort kaos och viss anarki i landet, då det i princip har pågått ett inbördeskrig i Sudan ända sedan självständigheten 1956. När sedan konflikten i Darfur bröt ut blev följden att situationen blev ännu mer kaosartad.

Krigföringen i Darfur följer också mallen för de nya krigen då det bland annat inte finns någon tydlig front där slagen hålls. Istället kännetecknas krigföringen i Darfur av plötsliga och brutala attacker mot de bofasta afrikanska böndernas byar samt lika plötsliga och oförutsägbara dåd mot regeringsstyrkorna. Att över 50 000 civila mist livet visar även på att våldet är extremt grovt samt att våldsanvändningen riktas direkt mot folket istället för mot motståndarnas vapenmakt. Det skall emellertid påpekas att trots att det har diskuterats huruvida regeringen i Darfur kan anses skyldiga till folkmord eller inte, så finns det uppgifter på att även SLA och JEM använt sig av samma taktik, endast med den skillnad att deras offer varit de arabiska nomaderna.

Att våldshandlingarna ofta utförs av paramilitära styrkor som är skapade och underställda regeringen är en annan punkt på listan som karakteriserar de nya krigen och som också den går att applicera på konflikten i Darfur. Regeringen använder sig i detta fall av den paramilitära nomadmilisen Janjawid som gör det mesta av regeringens smutsjobb. På detta sätt försöker man undvika att själv bli förknippad med de våldsdåd som pågår i området.

En annan aspekt av de nya krigen som också är tydlig i Darfur är på det sätt de olika aktörerna i konflikten finansierar sin inblandning i kriget. Visserligen bekostar regeringen till viss del Janjawids inblandning i konflikten men huvudförsörjningen består trots allt av plundring av civilbefolkningen. Även SLA blir allt mer anklagade för plundring av de arabiska nomadfolken och ju längre konflikten pågår desto mer makt får de olika grupperna. Framförallt har SLA, som startade upproret, utvecklats i riktning mot att bli nya traditionella krigsherrar, vilka rövar och slåss med det huvudsakliga syftet att fortsätta existera som maktfaktor. Ett annat vanligt sätt att finansiera krigföringen i de nya krigen, och som också det stämmer in på konflikten i Darfur är användandet av vägtullar. Som jag nämnde ovan är det emellertid framförallt hjälporganisationerna som råkar ut

för detta i Darfur, då man vet att det framförallt är dessa som har möjlighet att betala en relativt hög summa.

4 Just war kontra de nya krigen

4.1 Problem med att applicera just war teorin på de nya krigen

Att de nya krigen är inomstatliga och har en helt ny struktur är något som jag frekvent återkommer till i min text. Vad gäller denna del av uppsatsen blir det ännu mer tydligt då det utifrån detta resonemang i princip går att ifrågasätta alla punkter som ligger till grund för just war teorin. Dock anser jag att det inte endast är fokuseringen på mellanstatliga krig och den suveräna staten som ligger till grund för de svårigheter som uppkommer när just war teorin ska appliceras på de nya krigen. I och med de nya krigens karaktär är det långt fler problem som kan åskådliggöras. För att tydliggöra mina resonemang, och på ett överskådligt sätt redovisa de problem jag anser föreligga, kommer jag därmed gå igenom samtliga principer som jag redogjort för under stycke 2.2.1 och 2.2.2.

4.1.1 Rätt orsak

Denna första punkt behandlar rätt orsak, d.v.s. det enda krig som är tillåtet är ett försvarskrig, där det som ska försvaras är nationalstaten och dess befolkning. Möjligheten att applicera denna, den kanske mest grundläggande principen av just war teorin, på de nya krigen, är enligt min åsikt mycket begränsad. Det första problemet som uppkommer är att då de nya krigen är inomstatliga finns det ingen nation att skydda från ett yttre hot. I dessa handlar det istället om den individuella och kollektiva rätten till självförsvar. I många av de nya krigen är det oftast olika etniska grupper som känner sig hotade, varvid den självklara frågan blir om inte dessa grupper också ska ha rätt att utföra någon form av motaktion om en aggressiv handling har begåtts gentemot dem?

Även om andra aktörer än stater inte har en legitimerad självförsvarsrätt kan naturligtvis argumentationen för dessa föras på samma sätt som när en suverän stat som känner sig hotad. Likväl som en stat kan en grupp, organisation eller annan aktör känna sig hotad och därmed uppleva att det föreligger en hotbild, vilken kräver någon form av mothandling. En upplevd rätt till självförsvar kan därmed också leda till en för våldshandlingar rättfärdigande diskurs: ”vi är utsatta för ett allvarligt hot, alternativt har attackerats, och måste därför agera för att försvara oss eller undanröja möjliga/nya attacker”. Utifrån de nya krigens struktur där etnisk rensning inklusive massakrer, systematiska massvåldtäkter och

fördrivning ofta är förekommande är det enligt min mening svårt att finna belägg för att en sådan situation inte ska ses som en legitim självförsvarsrätt. Emellertid kan man inte bortse ifrån att det finns en överhängande risk att det blir en ond cirkel av hotbilder och självförsvar, då det som jag nämnt ovan finns aktörer såsom t.ex. krigsherrar som tjänar på kriget, och därmed hela tiden söker upprätthålla dessa hotbilder (Lindholm Schultz i Aggestam ed 2004:101; J. Brunneé, S.J. Toope 2004:374).

4.1.2 Legitim auktoritet

Punkt nummer två innebär att det endast är en suverän stat eller FNs säkerhetsråd som har rätt att deklarerera krig. Problemet med denna punkt är att det i de nya krigen ofta pågår ett krig om just vem som ska inneha den legitima auktoriteten inom statens gränser. Som jag nämnt tidigare karakteriseras de nya krigen av att staten har mist sitt våldsmonopol där många olika aktörer såsom paramilitära grupper, lokala krigsherrar och legotrupper istället slåss om makten. Då attributen för en suverän stat, den offentliga ordningen, har kollapsat finns det därmed ingen legitim auktoritet som har rätt att deklarerera krig (Amstutz 1999:109).

I många av de nya krigen är regeringen inte bättre än någon annan aktör i konflikten, då man i många fall handlar utifrån det som är bäst för sina egna, eller en viss folkgrupps syften. Oavsett leder detta agerande till att en stor del av befolkningen utsätts för ett enormt lidande. Om en stats regering betar sig på detta sätt ställer jag mig frågan om denna verkligen kan ses som en legitim auktoritet? Om staten *de facto* utgör ett hot mot de medborgare staten egentligen representerar, borde det inte då vara möjligt för den hotade gruppen att deklarerera krig mot staten?

Dock är detta resonemang inte helt oproblemiskt då det finns många element som behöver utarbetas och klargöras. Exempelvis är det mycket svårt att urskilja revolutionärerna från banditer vars syfte endast är att öka sin egna ekonomiska vinning och maktposition. Självklart måste det även finnas utarbetade och klara kriterier för vad som måste föreligga för att en krigsdeklaration mot staten ska vara legitim.

4.1.3 Rätt intention

Enligt denna punkt måste målet med kriget vara att återskapa den fred som var innan kriget bröt. Som jag nämnde under stycke 3.2 är det viktigt att ha i åtanke att krigsutbrotten i de nya krigen inte har en monokausalistisk karaktär, d.v.s. det är i de flesta fall inte möjligt att urskilja en specifik orsak till varför kriget bröt ut. Vadan orsaken/orsakerna till krigsutbrottet än må vara är det ett faktum att de nya krigen ofta uppkommer i stater som på ett eller annat sätt karakteriseras av kaos och sönderfall. Att målet med kriget ska vara att återskapa freden som var innan, kan i och med de nya krigens karaktär därmed vara problematiskt.

För det första är en tillbakagång till det tillstånd av fred som var innan kriget bröt ut, i många fall inte önskvärd. Detta beror på att situationen i de stater där de nya krigerna uppstår ofta har föregåtts av ett icke fungerande samhälle, där ofta någon eller några grupper blivit särbehandlade på ett eller annat vis. Anledningen till kriget blir då att försöka skapa ett nytt och bättre fungerande samhälle, inte gå tillbaka till det som var innan kriget bröt ut.

För det andra är målet för många av aktörerna i de nya krigerna inte att få ett slut på kriget, utan tvärtom. Som jag nämnde under stycke 3.5 använder framförallt krigsherrarna kriget som en lukrativ inkomstkälla, då det i och med statens sönderfall bildas nya ekonomiska strukturer där krigsherrarnas maktambitioner väl tillgodoses. För att inte förlora dessa fördelar är krigsherrarnas intention därmed den rakt motsatta till vad just war teorin förespråkar, då de istället för att återskapa freden försöker upprätthålla ett tillstånd av krig i landet.

4.1.4 Sista utväg

Enligt denna fjärde punkt måste alla möjliga fredliga alternativ till en lösning ha prövats innan ett krig legitimt får startas. Syftet med denna fjärde punkt är att en slags dialog skall upprättas för att på så vis kunna lösa konflikten på fredlig väg. Det problematiska här är att det i de nya krigerna inte alltid är klart vilka aktörerna är eller vilka syften de har, då konflikterna är svåra att överblicka och allianserna ständigt skiftar. Situationen blir därmed mycket komplex då olika grupper kan ha olika förhållanden till varandra under olika skeden av konflikten. Då det i vissa av de nya krigerna inte står klart vilka aktörerna i konflikten är eller vilka de lyder under, samt att allierade plötsligt kan förvandlas till fiender, är det för mig svårt att se hur en dialog överhuvudtaget skulle kunna äga rum, än mindre leda till något resultat.

Ett annat problem med denna fjärde punkt berör krigsutbrottet. Då dessa krig inte har en noga avgränsad tidsaspekt som inleds med en krigsdeklaration, utan istället karakteriseras av ”principen om spridning av krafterna i tid och rum”, d.v.s. stridigheter blossar upp här och där utan något speciellt mönster, har jag mycket svårt att se hur dessa fredliga alternativ skall kunna prövas. I de nya krigerna verkar förhandlingarna i de flesta fall först ske när väl kriget brutit ut, då det är mycket svårt att avgöra exakt datum för när det egentliga kriget bröt ut.

4.1.5 Rimliga utsikter att lyckas

Vad gäller denna punkt faller just war teorin på den annorlunda krigsföringen i de nya krigerna som jag redogjort för under stycke 3.3. Då det inte längre förs några regelrättiga slag i dessa, där en större, eventuellt avgörande sammandrabbning med motståndaren i många fall undviks så långt som möjligt, är det svårt att avgöra om det finns en rimlig chans att lyckas med användandet av våldet. I och med de nya krigens karaktär kan man i vissa fall också ställa sig frågan om aktörerna har som mål att lyckas överhuvudtaget? Detta beroende på att många aktörer utnyttjar det militära

våldet i självbevaringsdrift, utan att någonsin på allvar eftersträva ett militärt avgörande för att få slut på kriget.

4.1.6 Proportionalitet

Innebörden av denna punkt är att målet och syftet med kriget måste stå i proportion till den förödelse kriget innebär. Här måste man alltså ta ställning till om den förödelse som kriget leder till, är mindre än den förödelse som inträffar om man inte väljer att använda militärt våld.

Denna sjätte och sista punkt under jus ad bellum är en av de principer som jag anser vara teoretiskt möjlig att applicera även på de nya krigen. Då denna punkt endast har att göra med frågan om det onda (våldet) går att vägas upp mot det goda (målet med våldshandlingen) har det inget att göra med om kriget är mellanstatligt eller inomstatligt, utan mer om en slags allmän humanitet.

Dock finns det problem även med denna princip utifrån de nya krigen karaktär. Som jag nämnt under stycke 3.3 är våldsanvändningen i många av de nya krigen inte riktad mot motståndarens vapenmakt utan mot civilbefolkningen. De civila är därmed inte offer för kriget utan själva måltavlan för de militära aktionerna, antingen för att deras tillgångar behövs till försörjning av förbanden eller av den enkla anledningen att de har "fel" religion eller etnisk tillhörighet. I och med att många av de nya krigen har detta inslag kan man i princip föra ett resonemang om att även denna punkt är förlegad. Detta beroende på att jag har mycket svårt att se hur det onda (våldet) i dessa fall kan vägas upp av det goda (målet med våldshandlingen), då målet i sig är ont.

4.1.7 De civilas immunitet

Liksom föregående punkt anser jag att denna första punkt under jus in bello i teorin är möjlig att applicera på de nya krigen, men trots att jag anser att principen om de civilas immunitet, d.v.s. skydd mot militärt våld, inte borde kunna ifrågasättas är det ett faktum att det är mycket svårt att skilja på stridande och icke-stridande i de nya krigen. De civilas immunitet är därmed svår att uppnå, beroende på att de nya krigen förs på ett gerillaliknande sätt, där en av strategierna är att försöka suddas ut just skillnaderna mellan de stridande och icke-stridande.

Ett annat problem, som jag även tagit upp i föregående punkt, är att de civila inte längre är offer utan medel i krigföringen. Istället för att minimera de civila offren blir målet att maximera de, då syftet i många fall är att göra sig av med alla med en annorlunda identitet.

Trots dessa problem står jag fortfarande fast vid att denna punkt skulle kunna gälla de nya krigen, då även denna princip endast handlar om det grundläggande människovärdet och de mänskliga rättigheterna. Det faktum att krigföringen är annorlunda behöver inte leda till att den skall godtas.

4.1.8 Proportionalitet

Beträffande denna andra och sista punkt under jus im bello kan i grund och botten samma resonemang som under principen om proportionalitet under jus ad bellum föras. Dock finns det en viss skillnad mellan dessa punkter. Medan principen under jus ad bellum handlar om att ta ställning till om det är värt att gå i krig, där krigets onda (våldet) måste vägas mot det goda (målet med våldshandlingen), fokuserar principen under jus im bello mer på proportionerna av våldshandlingarna i det aktuella kriget, där målet skall vara att använda minsta möjliga våld för att nå målet med kriget.

I de nya krigen är ett av de största problemen att våldet många gånger är extremt brutalt, vilket leder till långt fler civila dödsfall än i några tidigare krig. Beroende på att man använder de civila som måltavla för de militära aktionerna är det inte rimligt att tro att målet för dessa aktörer är att använda minsta möjliga våld för att nå målet med kriget. I och med detta anser jag att det därmed saknas inslag av proportionalitet i flertalet av de nya krigen, då många av aktörerna inleder och för kriget utan några som helst restriktioner vad gäller det lidande som kriget åstadkommer.

4.2 Problem att applicera internationell lag på de nya krigen

Då just war teorin och internationell lag har en stark förankring i varandra anser jag att en diskussion om hur just internationell lag ställer sig till de nya krigen även är av intresse. Detta beroende på att det trots allt är internationell lag (skapad av FN) som ligger till grund för hur konflikter på den internationella arenan behandlas. I och med detta är alltså teorin om just war inte endast teoretisk utan har även ett praktiskt inslag.

Som jag nämnt under stycke 2.3 utgör jus ad bellum och jus in bello de två grundpelarna i vad som benämns folkrätten. Ett stort problem med internationell lag i detta sammanhang är att folkrätten inte säger något om rätten eller förbudet att inleda inbördeskrig/inomstatliga konflikter. Då de flesta av de nya krigen som pågår i dag är inomstatliga finns det ett stort problem huruvida man ska förhålla sig till dessa, då de i nuläget inte omfattas av folkrätten. Österdahl drar detta till sin spets då hon menar att man faktiskt skulle kunna benämna de inomstatliga krigen som pågår idag som rättfärdiga, då allt som inte är förbjudet enligt folkrätten är tillåtet. Dock tillämpas den humanitära rätten, d.v.s. jus in bello i viss utsträckning även i de inomstatliga krigen, då krigsherrar såsom exempelvis Slobodan Milosevic ställts till svars för sina handlingar inför krigsribunalen i Haag (Österdahl i Aggestam ed, 2004:69-70).

En annan brist i internationell lag som Österdahl pekar på är att det inte finns någon inomstatlig motsvarighet till FN-stadgan om våldsförbud mellan stater. Våldsförbudet är brett och absolut och dess grund är första och andra världskriget då

värnandet om en internationell fred var stor samt huvudmålet för FNs organisation i helhet. Militärt våld om det någonsin skulle behövas skulle därmed endast utövas kollektivt. Om man då ser på dagens nya krig är det framförallt de inomstatliga krigerna som utgör ett hot mot människors säkerhet, inte de mellanstatliga internationella krigerna. I och med detta ser världssituationen annorlunda ut i dag än för 60 år sedan då FN grundades, något som skulle kunna vara ett argument för att även FNs våldsförbud skall tolkas annorlunda. Även här drar Österdahl sitt resonemang till sin spets då hon menar att en strikt fokusering på det internationella våldsförbudet blir irrelevant i dagens komplexa värld. Vidare menar hon att om det är inomstatliga krig som utgör dagens stora hot borde FN inrikta sig på dessa och inte på att försöka upprätthålla en internationell fred som i dag verkar förhållandevis oproblematiske (Ibid s. 71).

Även om jag håller med Österdahl i hennes resonemang angående problematiken med våldsförbudet anser jag att hon har missat att ta upp problemet med suveränitetsprincipen, då denna är starkt sammankopplad med våldsförbudet enligt mitt sätt att se på saken. Om man ska skifta fokus för våldsförbudet måste man även omvärdera suveränitetsprincipens innebörd, då denna slår vakt om staternas suveränitet, d.v.s. att ingen stat har rätt att lägga sig i en annan stats inre angelägenheter. Om inte denna ändring görs är möjligheten till handling fortfarande i stort sett begränsad.

Ett annat möjligt problem som jag ser det handlar om ett möjligt utökande av våldsförbudet. Även om detta skulle utökas till att omfatta även de nya inomstatliga krigerna finner jag det inte särskilt troligt att det skulle göra någon speciellt stor skillnad. Detta beroende på att de nya krigerna i de flesta fall bedrivs i sönderfallande stater av aktörer som endast har sin egen ekonomiska vinning och maktposition att tänka på. I en sådan situation finner jag det inte särskilt troligt att dessa aktörer skulle bryr sig om ifall de bryter mot internationell lag eller inte, då de vare sig har något rykte eller officiella internationella kontakter att värna om.

5 Bör just war teorin förändras och i så fall hur?

Att världen ständigt förändras är inte något nytt utan snarare ett kontinuerligt fenomen. Dock är det ett faktum att denna ständiga förändring varit väldigt synlig och ovanligt drastisk de senaste 15-20 åren. Berlinmurens fall 1989 och därmed slutet på det Kalla kriget ledde till att nya dörrar öppnades och globaliseringen satte fart på allvar. Framförallt menar man att globaliseringen lett till en avnationalisering gällande staters territorie.

Den absolut viktigaste förändringen vad gäller denna uppsats intresseområde är de nya krigens utveckling och vilka möjliga problem denna har lett till utifrån just war teorin. Då dessa områden redan belysts tidigare i denna uppsats är det nu emellertid dags att ta nästa steg där en diskussion kring just war teorins faktiska legitimitet som moralsikt rättesnöre i dagens krigföring känns nödvändig. Detta beroende på att staterna inte längre är de absoluta maktfaktorerna, då den statliga suveräniteten ständigt ifrågasätts, och en övergång mot en mer multilateral samt interventionistisk global miljö blir allt mer synlig. Kontexten i vilken etiken såväl som politiken gällande internationella relationer diskuteras i har alltså förändrats (Holliday 2002:558).

Med tanke på de problem som jag redogjort för under kapitel 4 vad gäller just war teorin och de nya krigens struktur, samt det faktum att den globala miljön förändrats, ställer jag mig nu frågan om just war teorin bör förändras för att kunna omfatta även de inomstatliga kriget? Om så är fallet, vad bör denna förändring i så fall innebära?

5.1 Från utilitarism till pliktetik

Vad gäller anhängare av just war traditionen brukar deras argument om att det i vissa fall är rättfärdigt att gå i krig, utgå ifrån en utilitaristisk ståndpunkt, d.v.s. den normativa etiska teorin med innebörden att varje individ ska handla så att man maximerar nyttan/lyckan för största antal människor. Liksom utilitarismen utgår just war teorin ifrån att man gör en skarp åtskillnad mellan handlingar som är rätt (riktiga) och handlingar som är orätta (felaktiga). Antingen är en handling rätt eller orätt, d.v.s. det finns bara två lägen. Bara för att en handling är rätt krävs det dock inte att den ska utföras utan snarare att det är tillåtet att utföra den (Tännsjö 2003:25; Calhoun 2000:5).

Om man kopplar detta resonemang till just war teorin är det alltså en orätt handling att bedriva aggressionskrig, medan ett försvarskrig är en rätt handling.

Detta beroende på att ett aggressionskrig enligt just war teorin i samtliga fall leder till ett större lidande än om man hade avstått, medan ett försvarskrig förs just för att försvara landet och dess invånare. Ett försvar av befolkningen leder alltså till en maximering av nyttan då intentionen är att minimera de civila offren, medan ett aggressionskrig leder till raka motsatsen.

Syftet med just war teorin är därmed inte att försöka rättfärdiga krig utan att försöka få stater att avstå ifrån krig för att på så vis nå fred och därmed maximera nyttan för så många som möjligt. I och med detta resonemang följer att hotet mot det samhällsliga välbefinnandet alltid kommer utifrån, samt endast kan upprättas av en annan suverän stat.

I och med de nya krigens struktur, där det främst handlar om inomstatliga konflikter och där regeringen i landet i många fall är den som står för hotet mot befolkningen, finner jag att en komplettering till just war teorin kan vara av värde för att utvidga dess spännvidd och på så vis även undkomma många av de problem som jag redogjort för under kapitel 4.

Jag menar här att den utilitaristiska framtoningen måste kombineras med ett pliktetiskt perspektiv där fokus ligger på rättigheter, då den normativa inriktningen i dagens internationella samhälle blir allt mer fokuserad på humanitära angelägenheter och "saving strangers" (Holliday 2002:558).

Utgångspunkten i denna normativa tradition är att det finns handlingar som är absolut förbjudna då de kan leda till att man kan kränka någons rättigheter. I sig själv behöver alltså handlingen inte vara av ondo utan blir det först om man inte respekterar individens rättigheter. Som motsats till resonemanget ovan gällande just war teorins inställning till att försöka behålla den allmänna freden så länge som möjligt i och med att endast försvarskrig är rättfärdiga krig, resonerar man istället utifrån det pliktetiska perspektivet att man ska ge individen utrymme för handlingar som inte alltid är till det allmännas bästa (Tännsjö 2003:78-80; Robinson i Evans ed 1998:72).

Som exempel kan ges situationen i Darfur där den svarta bofasta bondebefolkningen inte ansåg sig vara rättvist behandlad och därmed startade ett uppror. Utifrån ett utilitaristiskt synsätt hade det varit bättre för den allmänna nyttan om man avstått från upproret eftersom lidandet då endast hade gällt denna grupp och inte som nu hela regionen. Som motpol till detta kan man utifrån pliktetiken föra ett resonemang där det istället var helt riktigt av bönderna att göra uppror då dessa människors moraliska rättigheter systematiskt kränkts. I denna situation var alltså bönderna "oförhindrade att med all nödvändig kraft värja sig mot den som angripit de" (Tännsjö 2003:85).

5.2 Humanitära interventioner

Som jag nämnt ovan anser jag att just war teorin bör fokusera mer på de mänskliga rättigheterna för att på så sätt kunna tillmötesgå många av de problem som diskuterats. Detta beroende på att jag anser att en uppluckring av suveränitetsaspekten, då fokus skiftas till människors bästa istället för staters bästa

i så fall skulle vara möjlig. I förlängningen skulle detta vara något som också skulle påverka möjligheten till att utöka principen om rätt orsak till att även gälla humanitära interventioner, något som jag anser vara av stor vikt för just war teorins trovärdighet. I och med detta skulle den inte vara så låst vid att endast kunna gälla mellanstatliga krig utan även ta ställning i de nya inomstatliga krigen.

Vad gäller just humanitära interventioner har det dock faktiskt sedan 1990-talet förekommit en diskussion bland just war teoretiker om hur rätt orsak d.v.s. försvarskrig och därmed rätten till självförsvar ska tolkas, dock utan att på allvar inkorporera det i teorin. Walzer menar här att det finns ett slags socialt kontrakt mellan staten och individerna som lever i den, då "the duties and rights of states are nothing more than the duties and rights of the men who compose them" (Walzer 2000:53-57). Kontraktet innebär inte endast att staten alltid skall skydda invånarnas liv och frihet, utan även det gemensamma samhälle som byggts upp. Statens legitimitet beror därmed på hur bra den lever upp till kontraktet. Om då staten *de facto* utgör ett hot mot de medborgare staten egentligen representerar, kan våld mot staten vara rättfärdigat (Dunér 2002:172; Donnelly i Dunne och Wheeler (red)1999:93).

Denna inställning har även märkts av i diskussionerna kring internationell lag där slutsatsen kan dras att humanitära interventioner kan accepteras i situationer där en stat inte längre ser till sina medborgares bästa, men att det fortfarande inte är rättsligt giltigt med tanke på det absoluta våldsförbudet. Vad gäller frågan huruvida krig för mänskliga rättigheter är rättfärdigt är det alltså inte det utifrån folkrätten, men om man ser på hur omvärlden reagerat i dessa situationer, exempelvis NATOs intervention i Kosovo, samt påtryckningar för en intervention i Darfur instämmer jag i Inger Österdahls (i Aggestam (red) 2004:79) resonemang om att en intervention skall kunna ses som rättfärdig utifrån en mer allmän politisk eller moralisk mening. Vidare menar hon att ett rättsligt undantag till våldsförbudet vad gäller humanitära interventioner kan komma att bli verklighet genom upprepad praxis. Om tillräckligt många humanitära interventioner görs och omvärlden ställer sig positiv till detta måste en förändring till slut ske. Dock är det lång väg dit och endast tiden kan utvisa hur vanliga humanitära interventioner kommer att bli.

5.3 Motsättningar till humanitära interventioner

I en diskussion om ett rättfärdigande av humanitära interventioner finns det så klart många problem som inte går att bortse från och som jag därmed anser måste framhållas. För det första handlar det om suveränitetsprincipen. Trots diskussioner och en utveckling mot en allt mindre statscentrering är det ett faktum att den värld vi lever i idag består av ett internationellt samhälle med självständiga stater som alla åtnjuter territoriell integritet samt politisk suveränitet, det vill säga det finns ingen högre auktoritet än staterna själva. I och med detta har ingen stat rätt att gå över gränsen till någon annan stat. Även om FN är en organisation med medlemmar från hela världen, måste man dock vara ytterst försiktig i de fall man

ändå väljer att ignorera suveränitetsprincipen och gå över en stats gränser utan tillstånd. Det som betecknas vara en anledning till intervention för vissa länder kanske inte uppfattas på lika sätt av några andra, och vilka är det då som skall bestämma vilket som är det rätta beslutet att ta?

En annan fara vad gäller humanitära interventioner är att det inte alltid är lätt att avgöra om intentionen med en humanitär intervention endast har en humanitär karaktär. Andra intressen såsom ekonomiska eller maktorienterade får absolut inte spela in och göra en intervention fördelaktig.

Dunér (2002:177) tar även upp problemet med att det inte är speciellt problematiskt att ta ett beslut om en intervention samt genomföra den, problemen uppstår snarare när det är dags att lämna landet man intervenerat. Många oförutsedda händelser, som är svåra att beräkna i förskott kan nämligen påverka utgången av interventionen negativt, framförallt vad gäller mänskliga rättigheter.

En annan aspekt att beakta är att de gånger man hittills har intervenerat en stat på humanitära grunder är väldigt få, vilket gör att det är extra viktigt att skälen är de rätta då dessa kommer att agera som måttstockar för när en stats suveränitet skall få överträdas eller ej.

6 Avslutande diskussion

Utifrån mina resonemang rörande just war teorin och de nya krigen är det enligt mitt sätt att se det många grundläggande problem som måste diskuteras samt lösas innan teoritraditionen åter kan ses som att allmänt legitimt rättesnöre vad gäller krigföring. Framförallt är det mycket svårt att utgå ifrån en teori som betonar mellanstatliga krig där huvudparterna är två suveräna stater och applicera den på de nya krigen, vars struktur är det motsatta, d.v.s. krigen är inomstatliga där huvudparterna kan vara flera olika aktörer.

Utifrån dessa fakta är det alltså egentligen möjligt att förkasta hela teorin då man i praktiken skulle kunna ifrågasätta i princip varje punkt under såväl jus ad bellum som jus in bello. Dock anser jag att det framförallt är principen om rätt orsak samt rätt auktoritet som behöver diskuteras närmare, då en förändring av dessa skulle leda till att de andra punkterna automatiskt skulle gå att föra ett annorlunda resonemang kring, samt att det framförallt är dessa två principer som i dagsläget är svårast att applicera på de nya krigen.

Som jag nämnt under föregående kapitel anser jag att just war teorin bör kompletteras med en fokusering på de mänskliga rättigheterna, för att på så vis utöka dess spännvidd till att även gälla de inomstatliga krigen, något som även hänger ihop med en förändring av principen om rätt orsak samt rätt auktoritet.

I och med en inkorporering av de mänskliga rättigheterna kan en fokusering på endast försvarskrig som rätt orsak utökas till att även gälla humanitära interventioner och därmed en möjlig chans till hjälp utifrån om staten brutit det sociala kontraktet. Vad gäller principen om rätt auktoritet handlar det här om en möjlighet för ett folk vars regering utgör ett hot mot de att själva anses inneha rätt auktoritet att sätta sig emot och i viss mån därmed även göra uppror.

Som teoritraditionen skildras i dag har jag svårt att se hur den skall kunna behålla den auktoritet som den ändå innehar gällande rättfärdig krigföring. Med tanke på att den generella inställningen till mänskliga rättigheter och humanitära interventioner växer sig allt starkare anser jag att ett större fokus på detta område i praktiken måste till. Fortfarande är suveränitetsprincipen stadigt förankrad i internationell lag men med den eskalering av de nya krigen som pågår i dag samt en fortsatt växande globalisering har jag svårt att se hur just war teorin ska kunna överleva utan att förnya sig. Om teoritraditionen även i fortsättningen ska kunna benämnas just war anser jag att en utveckling av den är det enda alternativet, om inte ett tillägg i stil med ”interstate just war” görs, då självklart med indikationen att den inte längre är allomfattande

7 Referenser

- Aggestam, Karin (red), 2004. *(O)Rättfärdiga Krig*. Lund: Studentlitteratur.
- Alley, Roderic, 2004. *Internal Conflict and the International Community*. Cornwall: MPG Books Ltd.
- Amstutz, Mark R, 1999. *International Ethics. Concepts, Theories, and Cases in Global Politics*. Oxford: Rowman & Littlefield Publisher, INC.
- Brunnée, Jutta – Toope, Stephen J, 2004 “Slouching towards new “Just wars: international law and the use of force after September 11”, *International Relations* vol. 18 nr 4, s.365-392.
- Calhoun, Laurie, 2000 “The injustice of “just war”, *Peace Review* vol. 12 nr. 3, s. 449-456.
- Claude, Inis L, Jr, 1980 “Just Wars: Doctrines and Institutions”, *Political Science Quarterly* vol. 95 nr. 1, s. 83-96.
- Crocker, Chester A – Hampson, Fen Osler – Aall, Pamela, (red) 2001. *Turbulent Peace. The Challenges of Managing International Conflict*. Washington:United States Institute of Peace Press.
- Daleke, Pia, 2004 ”Inbördeskrigen avlöser varandra i Sudan”, *Utrikesanalys* nr. 7. Utrikespolitiska institutet. www.ui.se
- Dunér, Bertil, 2002. *The Global Human Rights Regime*. Lund:Studentlitteratur.
- Dunne, Tim – Wheeler, Nicholas J (red) 1999. *Human Rights in Global Politics*. Cambridge:University press.
- Elshtain, Jean Bethke, (red) 1992. *Just War theory*. Worcester: Billing & Sons Ltd.
- Evans, Tony, (red) 1998. *Human rights fifty years on. A reappraisal*. Manchester: University press.
- Furubrant, Eva, 2004 ”Sudans flyktingkatastrof i Darfur”, *Utrikesanalys* nr. 32. Utrikespolitiska Institutet. www.ui.se

- Holliday, Ian, 2002. "When is a cause just?", *Review of International Studies* vol.28, s. 557-575.
- Holmes, Robert L, 1989. *On War and Morality*. New Jersey: Princeton University Press.
- Kaldor, Mary, 2002. *Nya och gamla krig. Organiserat våld under globaliseringens era*. Uddevalla: MediaPrint Uddevalla AB
- Karoubi, Mohammad Taghi, 2004. *Just or Unjust War? International Law and Unilateral Use of Force by States at the turn of the 20th Century*. Gateshead: Athenaeum Press, Ltd.
- Lackey, Douglas P, 1989. *The Ethics of War and Peace*. New Jersey: Prentice Hall.
- Lindholm Schultz, Helena, 2002. *Krig i vår tid*. Lund: Studentlitteratur.
- Lundquist, Lennart, 1993. *Det vetenskapliga studiet av politik*. Lund: studentlitteratur.
- Marsh, David - Stoker, Gerry (red) 2002. *Theory and Methods in Political Science*. Andra upplagan. New York: Palgrave Macmillan.
- Münkler, Herfried, 2004. *De Nya Kriegen*. Uddevalla: MediaPrint Uddevalla AB.
- Rengger, Nicholas, 2002. "On the just war tradition in the twenty-first century", *International affairs* vol.78 nr. 2, s. 353-363.
- Tännsjö, Torbjörn, 2000. *Grundbok i normativ etik*. Falun: ScandBook AB.
- Walzer, Michael, 2000. *Just and Unjust Wars. A moral argument with historical illustrations*. New York: Basic Books.